

Een woord van dank

E.J.P. SCHOTHORST-GRANSIER *

Ik wil van een mug geen olifant maken, maar vind toch dat dit onderwerp niet onbesproken kan blijven in dit tijdschrift in de categorie 'Door het oog van de practicus...'. Deze categorie gaat nu juist om de verhalen uit de dagelijkse procespraktijk van de advocaat, de deurwaarder, de rechter. Wat zijn de do's en don't's, en belangrijker: hoe komen we daarachter? Het onderwerp waarover ik het heb, zal vrijwel niemand ontgaan zijn. De media hebben daaraan veel aandacht besteed. Het gevaar van al die media-aandacht is echter, en dat blijkt ook nu weer, dat de exacte feiten snel aan uw aandacht kunnen ontsnappen. Immers, feiten pur sec leveren geen 'mooie' televisie op. Iemand die boos opstapt bij het dagelijkse praatprogramma Pauw & Witteman daarentegen wel. Daarom heb ik besloten u die feiten voor te leggen. Lees en oordeel zelf.

Mr. X, net zes dagen beëdigd als advocaat, was tijdens een strafzitting op 6 augustus 2008, ondanks oproep daartoe van de bode, niet voor de rechters opgestaan. Bovendien droeg hij ten tijde van de zitting een nauw op het hoofd aansluitende zwarte muts van islamitische signatuur. Mr. X beriep zich op zijn geloofsovertuiging. Diezelfde dag wees de Rechtbank Rotterdam, toevallig of niet, vonnis in een zaak, waarin mr. X persoonlijk als eiser optrad tegen de Gemeente Rotterdam. Mr. X had in 2006 namelijk een rechtszaak tegen de gemeente aangespannen, omdat zij hem, na zijn sollicitatie als klantmanager van de sociale dienst, had afgewezen. Niet zozeer de orthodoxe kledingstijl van mr. X tijdens zijn sollicitatie – hij ging gekleed in een djellaba – was daarbij doorslaggevend geweest, maar het gegeven dat hij had aangegeven op basis van zijn geloofsovertuiging vrouwen niet de hand te willen schudden. Dat zag de gemeente als een bezwaar, nu de functie van klantmanager automatisch met zich brengt dat je mensen, man of vrouw, op zijn/haar gemak stelt en gelijkkelijk behandelt. Als klantmanager funktioneer je als de contactpersoon van de gemeente naar de burger. Mr. X zag dat anders en klaagde met succes bij de Commissie Gelijke Behandeling. Gesterkt door die uitspraak diende mr. X een schadeclaim in bij de rechtbank van € 9000 wegens het door hem gestelde onrechtmatige handelen door de gemeente. En die zaak verloor hij op 6 augustus 2008. In een interview op televisie later die maand noemde mr. X het vonnis 'slordig gemotiveerd', ' knullig opgesteld' en 'typisch van een witte rechter'.

De Rotterdamse Orde van Advocaten was niet gelukkig met het gedrag en de uitlatingen van mr. X. Toen gesprekken met hem en zijn – toenmalige – patroon op niets uitliepen, diende de orde dan ook een klacht in bij de Raad van Discipline. De klacht bestond uit drie onderdelen: (i) het ten onrechte dragen van een islami-

* Mw. mr. E.J.P. Schothorst-Gransier is advocaat bij CMS Derks Star Busmann.

tisch hoofddekseel ter zitting, (ii) het ter zitting weigeren op te staan voor de rechters en (iii) het zich in het openbaar op onbehoorlijke wijze uitlaten over een vonnis en de persoon van de rechter. De klacht, in al haar onderdelen, werd op 4 mei 2009 gegrond verklaard. Als maatregel werd een berisping opgelegd. In deze column ga ik met name in op de eerste twee klachtonderdelen.

Het dragen van het islamitisch hoofddekseel was volgens de raad in strijd met art. 14 Advocatenwet en art. 30 jo. 11 Kostuum- en tituluurbesluit rechterlijke organisatie. De verplichting voor een advocaat om voor de rechter te gaan staan als deze de zaal binnentreedt, is volgens de raad gebaseerd op een gewoontereg, die algemeen aanvaard is in Nederland en daarbuiten (waaronder islamitische landen). Het is een eeuwenoude gewoonte die uitdrukking geeft aan respect voor de rechter in zijn functie als gezaghebbende die boven partijen staat in de uitoefening van zijn functie en opdracht om geschillen tussen personen te beslechten. De naleving van de regel kan uitzondering lijden als de betreffende rechter dit aangeeft. De raad was van oordeel dat de norm van art. 46 Advocatenwet, mede bezien in het licht van de Gedragscode voor Europese advocaten, meebrengt dat mr. X gehouden is ten overstaan van de rechterlijke autoriteiten de aan de orde zijnde gewoontereg, die is aan te merken als gedragsregel, in acht te nemen.

Mr. X is van deze uitspraak in hoger beroep gegaan bij het Hof van Discipline. Anders dan bij de raad, liet hij zich nu bijstaan door een gespecialiseerde en ervaren advocaat. En dat leidde voor mr. X tot succes. Op 11 december 2009 vernietigde het hof de uitspraak van de raad. Hierna zal de uitspraak van het hof – zeer summier – worden samengevat.¹

Het hof beslist dat zowel het gaan staan voor een rechter, als de hiervoor in verband met het dragen van het islamitisch hoofddekseel genoemde bepalingen, als gewoonte- of gedragsregels moeten worden aangemerkt en dat een gedragsregel naar zijn aard dient te worden uitgelegd en in zijn maatschappelijke context te worden toegepast. De regel kan dus evolueren en is onderhevig aan verandering die gelijke tred houdt met de wijziging van de opvattingen in de Nederlandse samenleving. Tevens stelt het hof vast dat onmiskenbaar is dat in de hedendaagse Nederlandse maatschappij de opvattingen over gebruiken en gewoontes zich wijzigen mede onder invloed van andere culturen en godsdienstbelevingen van mensen die zich in Nederland hebben gevestigd. Die culturele en godsdienstige opvattingen en uitingen dienen te worden gerespecteerd en getolereerd, ook in de rechtszaal. Tegen deze achtergronden komt het voor het aannemen van onbetamelijkheid – als bedoeld in art. 46 Advocatenwet – aan op het vaststellen van bijzondere omstandigheden die dit oordeel kunnen dragen, zoals de intentie om disrespect of minachting te tonen of een handelwijze die een behoorlijke rechtsgang belemmert. Van zodanige omstandigheden is zowel wat betreft het niet gaan staan voor een rechter, als in verband met het dragen van het islamitisch hoofddekseel, niet gebleken.

De uitspraak van het hof heeft geleid tot hevige discussies, tussen advocaten onderling, tussen rechters, professoren, cultureel antropologen, etc. Daarnaast laat ook de politiek van zich horen. Staatssecretaris Albayrak van Justitie pleit voor nadere regelgeving voor advocaten. Ze geeft de voorkeur aan zelfregulering door advocaten. De Orde van Advocaten bezint zich nog op het al dan niet opstellen van nieuwe regels. Als reactie op de uitspraak van het hof zei mr. X recentelijk in zijn tv-optreden bij Pauw & Witteman, dat de berisping van de raad 'een karavaan kreupele kamelen was'. Hij benadrukte nog eens niet voor rechters op te willen staan, omdat hij een orthodoxe moslim is en gelooft dat alle mensen gelijk zijn. Hij erkent alleen de suprême autoriteit van Allah.

Anders dan te oordelen over het goed of fout in deze kwestie, zou ik naast mr. X willen gaan staan, of zitten, en hem willen bedanken. Nadat we elkaar niet de hand hebben geschud (ik ben een vrouw). Maar dat doet er niet toe. Ik ben mr. X namelijk ontzettend dankbaar voor hetgeen hij, voor mij, heeft gedaan. Hij, toentertijd nota bene net zes dagen een stagiair, heeft mij iets doen inzien waarover ik al die jaren dat ik nu advocaat ben nooit heb nagedacht. Niet over na heb hoeven denken. Het was voor mij zo vanzelfsprekend. Ik ben dan ook 'grootgebracht' op

een kantoor, waar mij werd verteld hoe 'het hoorde'. Ik twijfelde geen moment aan de woorden van mijn patroon, zo wijs als de uil uit de Fabeltjeskrant. Die woorden werden bevestigd in de rechtszaal. Ik hoefde niet na zes dagen al een zaak voor de rechter te bepleiten. Ik werd eerst veilig aan de hand meegenomen om, vanachter de brede schouders van mijn patroon, het reilen en zeilen ter zitting te beschouwen. Voor aanvang van de zitting zag ik hem handen schudden met de advocaat van de wederpartij en zijn cliënt. Ik zag hem zijn cliënt informeren over het vermoedelijke verloop van de zitting, de cliënt ondertussen vaak zenuwachtig friemelend aan zijn overhemd. En ter zitting zag ik hem vol vuur de zaak voor zijn cliënt bepleiten, gehuld in toga met bef. Daaronder gestoken in een driedelig grijs pak (soms met een lichte streep), maar dat zag de rechter niet (maar de cliënt wist dat wel). Ik zag hem met eerbied antwoord geven op de vragen van de rechter, en soms met gespeelde verontwaardiging reageren op het betoog van de wederpartij. Ook zag ik dat mijn patroon ging staan als de rechter binnenkwam.

Waarom deed hij al die dingen? Zo hoorde het gewoon! Ik wist niet beter, maar nu wel. En dat heeft mr. X mij geleerd. Hij heeft mij, nog veel meer dan voorheen, bewust gemaakt van de redenen van mijn gedrag als advocaat, in de rechtszaal en daarbuiten: namelijk het belang van mijn cliënt én mijn geloof in ons rechtssysteem. Het gaat om het vertrouwen in de advocatuur en de rechtsstaat. Het zit niet altijd mee, maar daarvoor wil ik staan.

En mede in het belang van cliënt sta ik niet op voor de rechter als persoon (wel uit beleefdheid op een feestje natuurlijk), maar sta ik – graag – op voor Het Instituut. Het is een gewoonte die sinds jaar en dag geldt. Die gewoonte bestaat ook in andere, islamitische, landen. Ook zal ik, zoals te doen gebruikelijk in (de) Nederland(se rechtszaal), mijn pet of muts (niet zijnde een baret) afdoen. Ik wil met dit gedrag mijn eerbied en respect tonen aan de door onze democratische rechtsstaat aangewezen rechterlijke macht. Als burgers van onze maatschappij hebben wij ervoor gekozen onze geschillen in hun handen te leggen. Wij hebben ervoor gekozen om hen die macht te geven. En die macht erken ik. Bovendien vind ik, los van formele of gedragsrechtelijke regelgeving, dat de door gebruik en gewoonte ontstane beleefdheidsvormen in de rechtszaal kunnen worden beschouwd als een soort ritueel. Een ritueel dat houvast biedt aan de te volgen procedure in de rechtszaal en ervoor zorgdraagt dat de focus op de inhoud gericht blijft. Ik sta daar ook niet als ik. Ik sta daar als advocaat, mijn eigen opvattingen over hoe ik in het leven sta, en op welke wijze ik daar graag uiting aan geef, zijn op dat moment niet relevant. Het gaat op dat moment niet om mij. Het gaat om mijn cliënt en zijn zaak.

Dus nogmaals mr. X, dank u wel voor dit inzicht. Mijn beroep wordt mooier met de dag!

1. Deze uitspraak is gepubliceerd in *Advocatenblad* 2009, p. 733-735, en op <www.tuchtrecht.nl> (zaaknr. 5499).